

Afgiftekantoor
Antwerpen X
P209602

Toelating – gesloten verpakking

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11,
2800 Mechelen

Natuur.focus

Boomkikker
in Limburg

Ontsnippen
in Kempen-Broek

Insecten
en klimaat

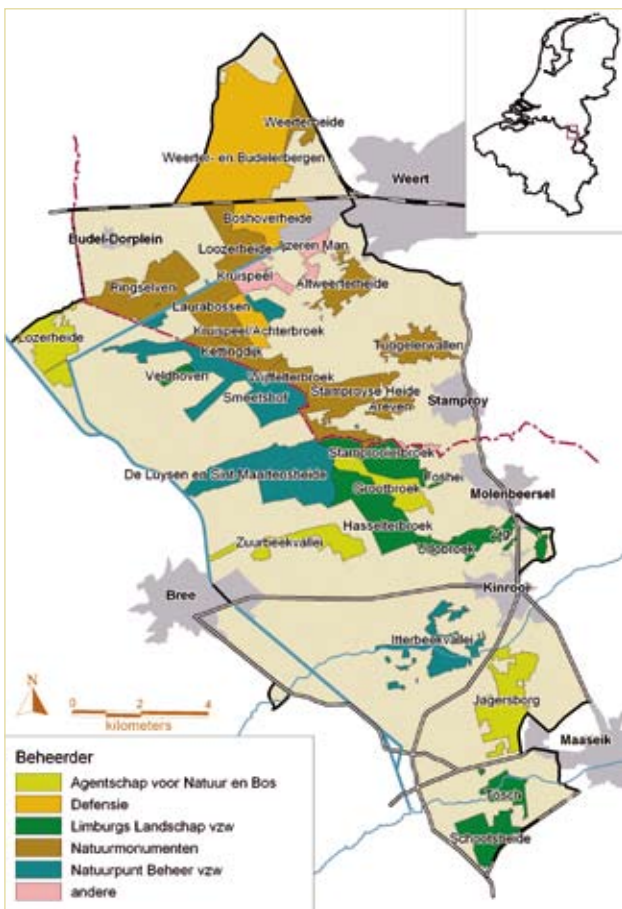

Ontsnipperen aan de grens

Opmaak van een beheervisie voor het Kempen-Broek

KRIS VAN LOOY & ELS LOMMELEN

Keuzen maken in beheer komt al te vaak neer op een poging om een maximum aantal natuurdoelen te realiseren. Het resulteert veelal in een versnippering van het betreffende natuurgebied door toepassing van te diverse beheervormen. Probleem is enerzijds dat het individuele natuurgebied hierbij als een eiland wordt beschouwd, en anderzijds dat de poging om de kool en de geit te sparen op termijn toch niet blijkt te lukken. Hier stellen we een aanpak voor die enerzijds uitgaat van een bredere landschappelijke insteek en anderzijds de beheerkeuzen meer specifiek op het schaalniveau van de landschapseenheden analyseert, argumenteert en inzet.

Figuur 1. Situering van het Kempen-Broek en overzicht van de aanwezige natuurgebieden en hun beheerders.

Figuur 2. Het erkend natuurreservaat Stamprooierbroek maakt deel uit van één van de grote natuorkernen in het Kempen-Broek. Zicht op de Splenter (droge zandrug met heide in het moeras), op de Eendenpoel (laagveenmoers in het Stamprooierbroek) en op de vijvers van het bosreservaat Grootbroek en van het Mariahof. (foto: Erwin Christis)

Box 1: Het Edelhert-dispuut: teveel symbool!

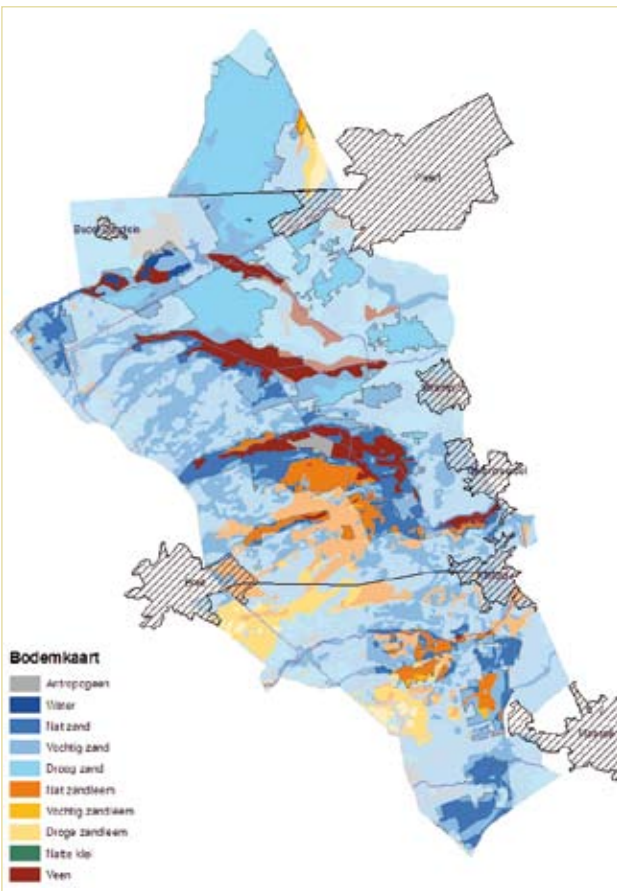
Momenteel loopt er een kudde Edelherten binnen een afgerasterd deel van het Weerterbos. Met deze gefaseerde herintroductie en de aanleg van grote ecoducten over de Autostrade Weert-Eindhoven, verkeersremmers op secundaire wegen en verwerving en inrichting van natuurverbindingen, is een eerste ontsnipperingsproject voor het Kempen-Broek grotendeels geslaagd in z'n opzet. Toch slaagde het project slechts aan één zijde van de grens. Er was immers ook aan Vlaamse zijde een herintroductie voorzien in het gebied Stamprooierbroek, maar deze liep in de laatste fase spaak. Een aarzeling in het project deed plots vanuit verschillende hoeken felle weerstand opwellen: voor de landbouwers was het iets te wild, voor de natuurbeschermers te aaibaar, voor de jagers te onzeker en voor de gemeenten te gevaarlijk (verkeersveiligheid). Zo bleek de symboolsoort voor ontsnippering toch teveel verschillende gevoelens op te wekken en werd voor de volgende fase van het ontsnipperingsproject met de opmaak van een globale beheervisie en het uitvoeren van concrete ontsnipperingsmaatregelen een voorzichtigere en pragmatischere aanpak gevolgd (zie ook Box 2).

Edelherten (foto: Rudi Petitjean)

Grensoverschrijdende samenwerking in Kempen-Broek

Het Kempen-Broek is het grensoverschrijdende landschap tussen Weert en Bree in de Vlake van Bocholt aan de noordostrand van het Kempens Plateau (Figuur 1). Verschillende beken vloeien hier van het plateau samen in de vlakte waardoor een nat en moerassig gebied ontstond. Een aantal hoger gelegen, droge zandruggen steken hier bovenuit. Omwoners van het broek ontgonnen de meer toegankelijke randzones om te voorzien in hun levensonderhoud. Het resultaat is een gevarieerd landschap dat nat afwisselt met droog, open met gesloten, natuur met cultuur. Centraal in het gebied liggen een aantal grote, min of meer aaneengesloten natuurkernen die ruim 1.000 ha beslaan (Figuur 2). Rond dit afwisselende gebied wordt grensoverschrijdend samengewerkt om de natuur en de gebruikers van het gebied samen te brengen, met de steun van Europa (Interreg-programma 'People to People'). Met de opmaak van een globale beheervisie voor het gebied, wordt ernaar gestreefd (1) de grensoverschrijdende doelen in het natuurbesluit op elkaar af te stemmen, (2) de mogelijkhe-

Figuur 3. Afbakening van landschappelijke eenheden in het Kempen-Broek op basis van de bodemkaart.

Box 2: Het opmaken van een regionale beheervisie

Het beheer van de natuur in het Kempen-Broek raakt aan de activiteiten van een groot aantal actoren. Deze actoren werden vanuit het Interreg-project maximaal betrokken bij de opmaak van de beheervisie, met vertegenwoordigers van provincie, gemeenten en de verschillende sectoren (natuurorganisaties, bosbouw, jacht, landbouw, recreatie). In een eerste gezamenlijke workshop werden de verschillende wensen ten aanzien van de ontwikkeling van de regio in kaart gebracht. Deze werden in een tweede workshop vervolgens getoetst aan de mogelijkheden en knelpunten die in het gebied aanwezig zijn. In de tussenfase werden de beheerders van de verschillende natuurgebieden afzonderlijk gecontacteerd om de huidige situatie, de mogelijkheden en de knelpunten van hun specifiek gebied zo volledig mogelijk te inventariseren. De afzonderlijke wensen, doelen en knelpunten vormden de bouwstenen voor een synthese op een hoger schaalniveau, van waaruit weer richtlijnen naar het lokale niveau en de beheerders gegeven kunnen worden.

Regionaal niveau	Stap 1	Afbakening landschapseenheden
	Stap 2	Inventariseren streefhabitats en richtsoorten
	Stap 3	Toekenning gewenste landschapsstructuur vanuit richtwaarden habitats en soorten
Lokaal niveau	Stap 4	Verfijnen inventarisatie huidige toestand, wensen en knelpunten
	Stap 5	Verfijnen gewenste structuur, aanduiden corridors
Regionaal niveau	Stap 6	Prioritering ontsnippering

Tabel 1. Stappenplan gevolgd voor de opmaak van de globale beheervisie voor het Kempen-Broek.

den tot een verregaande ontsnippering in beeld te brengen, (3) optimaal afgestemde natuurdoelen voor de natuurgebieden te formuleren die een duurzame instandhouding verzekeren en (4) een beeld te geven van wat een ambitieus beleid kan opleveren. Er zijn vele natuurbeheerders (Figuur 1) en een veelvoud aan natuurdoelen in het Kempen-Broek, en de weg naar een gezamenlijk streefbeeld – verdedigbaar naar de andere functies in het gebied – was zoek (zie ook Box 1).

Opmaak van de globale beheervisie voor het Kempen-Broek

De opmaak van een globale beheervisie verliep volgens een weloverwogen stappenplan (Tabel 1) en in samenspraak met een groot aantal actoren (Box 2). In een eerste stap werden landschapseenheden afgebakend op basis van een samengestelde bodemkaart. Dit resulteert in een opdeling van het gebied in eenheden van droog en vochtig tot nat zand of zandleem en veen (Figuur 3).

Streefhabitats en richtsoorten

Stap twee omvat de verkenning van de streefhabitats en de richtsoorten voor het gebied (zie ook Box 3). Om de globale visie te ontwikkelen, vertrokken we enerzijds van de vastgestelde of 'gangbare' streefhab-

Habitattype	Beschrijving	Richtsoort (+ min. oppervlakte)	Bodemtype
4010	Noord-Atlantische vochtige heide met dopheide	Spiegeldikkopje: 5ha	vochtige zandgrond
6230	soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems	Aardbeivlinder: 56 ha Grauwe klauwier: 25 ha Bont dikkopje Zompsprinkhaan	vochtige leemhoudende zandgrond
6430	natte ruigten met moerasspirea	Spiegeldikkopje: 5 ha Blauwborst: 300 ha	natte leemhoudende zandgrond
Mc	grote zeggenvegetatie	Porseleinhoen Gevlekte glanslibel	natte leemhoudende zandgrond
Mr	rietvegetatie: kwalitatief waardevolle rietvegetatie	Bruine kiekendief: 25-100 ha Roerdomp: 750 ha Woudaap	natte zandgrond
7140	overgangs- en trilveen	Gevlekte glanslibel Vroege glazenmaker	water, veen
91D0	veenbos (broekbos met venige bodem)	Minimumareaal: 20 ha	veen
91E0	elzen-, essen-, berken- en wilgenbroekbos	Grote weerschijnvlinder: 56 ha Kleine ijsvogelvlinder: 10 ha Wespendief: 100 ha Vliegend hert	natte leemhoudende zandgrond
3130	oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren (vennen)	Gevlekte glanslibel Vroege glazenmaker Kamsalamander Waterspitsmuis	water
3260	beken en rivieren met waterplanten	Beekoevertlibel Bosbeekjuffer Ijsvogel Bever: 300 ha Bittervoorn Beekprik Otter: 20 km oever	beek

Tabel 2. Streefhabitats en richtsoorten met bijhorende ruimtcriteria voor de eenheid Stamprooierbroek-Grootbroek (in vet de streefhabitats van het geselecteerde landschapsstructuurtype). Zie ook legende Figuren 4 en 7 voor habitattypen.

bitats en richtsoorten voor het gebied of kleine deelgebiedjes, en anderzijds van de (gekende) actuele toestand van habitats en soorten, in beperkte mate aangevuld met een terreinkartering van vegetaties.

Voor de streefhabitats werd vertrokken van doelen die vooropgesteld zijn door de terreinbeheerders binnen het Kempen-Broek. Deze werden vertaald naar de in het Europese beleid gehanteerde habitattypen (Habitatrichtlijn, Natura 2000) en aangevuld met andere beleidsgebonden habitattypen. Dit resulteerde in een lijst met waardevolle habitattypen waar we ons op richten vanwege hun regionale belang en hun zeldzaamheid op Europese schaal (Tabel 2). De actuele verspreiding van de onderscheiden streefhabitats werd in kaart gebracht aan de hand van een vegetatiekaart, waarop zo gedetailleerd mogelijk alle habitats en landschapsstructuren weergegeven zijn (Figuur 4). Als basis voor deze kaart is vertrokken van de topografische kaart, de biologische waarderingskaart (Vlaanderen) en de bosstatistiek (Nederland).

Voor de richtsoorten werd vertrokken van beleidsmatig relevante soorten (Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en Rode Lijsten) die voorkomen in en/of typisch zijn voor het Kempen-Broek. Deze selectie werd aangevuld met de soorten waar lokale beheerders zich op richten voor hun beheerkeuzes. Per richtsoort is een fiche gemaakt met informatie over de eisen die zij stelt aan haar leefgebied (habitattype(s), grootte,...), alsook over haar voorkomen in het gebied (een selectie is weergegeven in Tabel 2).

Box 3: Jargon van de beheerplanner en de ontsnipperaar

Natuurdoelen zijn zowat de eindtermen van een beheervisie. Het gaat om doelstellingen die meetbaar gemaakt worden in oppervlaktes van specifieke habitats of aantallen (populatiegroottes) van soorten.

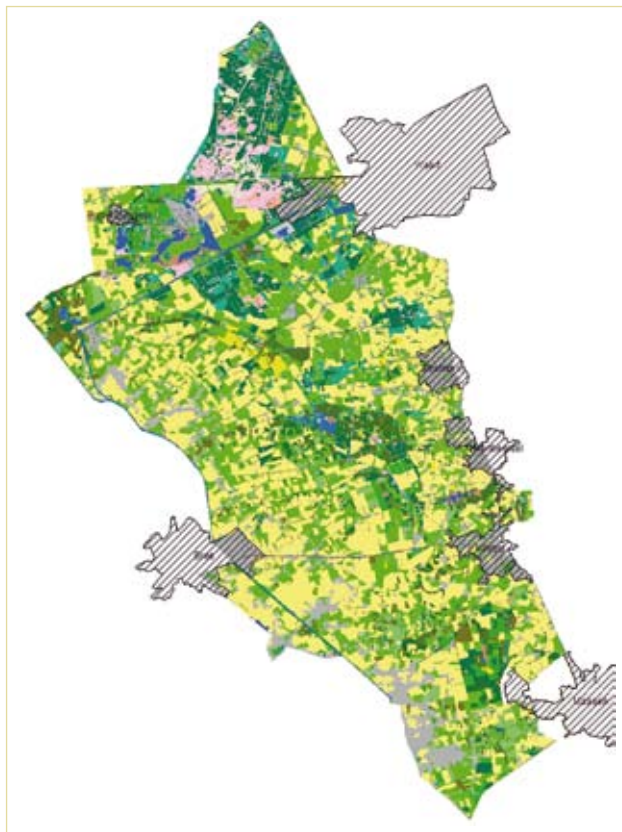
- *Streefhabitats* zijn karakteristieke vegetatietypes of biotopen van soorten, die onder specifieke milieumomstandigheden kunnen ontstaan en in stand gehouden worden, en waarop het beheer zich richt.
- *Richtsoorten* zijn soorten waarop het beheer afgestemd kan worden, en waarop de beheervisie zich dus kan richten. Het gaat om soorten waarover 'voldoende' kennis bestaat over hun eisen aan het leefgebied, om ze te kunnen betrekken in een beheervisie. Anderzijds moet er natuurlijk voldoende aanleiding zijn om de soorten als doelsoort voor het betreffende gebied te weerhouden.

De Europese Habitatrichtlijn vormt een kader om habitats en soorten te selecteren. Deze richtlijn beoogt de bescherming van een reeks habitattypen en soorten van communautair belang. Daarnaast zijn er nog beleidskaders voor doelsoorten en -habitats op nationaal (Rode Lijsten) of provinciaal ('Limburgse soorten' voor Limburg, 'Actieplan Bedreigde Soorten' voor Nederland) niveau.

Vanuit het streven naar ecologische netwerken en het ontsnipperen van gefragmenteerde landschappen, worden termen gehanteerd uit de conceptuele kaders van de eilandtheorie en metapopulatietheorie. Enkele essentiële termen duiken hier dan ook op. Een *kernegebied* is een aaneengesloten gebied waarbinnen een duurzame instandhouding van een habitat of soort mogelijk is.

Binnen zulke kernen kunnen *sleutelpopulaties* voorkomen: populaties die voldoende sterk zijn om duurzaam aanwezig te blijven en die tevens uitwisseling met en herkolonisatie van het omliggende gebied toelaten. Een *corridor* is een functionele verbinding tussen leefgebieden voor specifieke soorten of soortgroepen. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen natte en droge corridors, open ruimtcorridors of boscorridors.

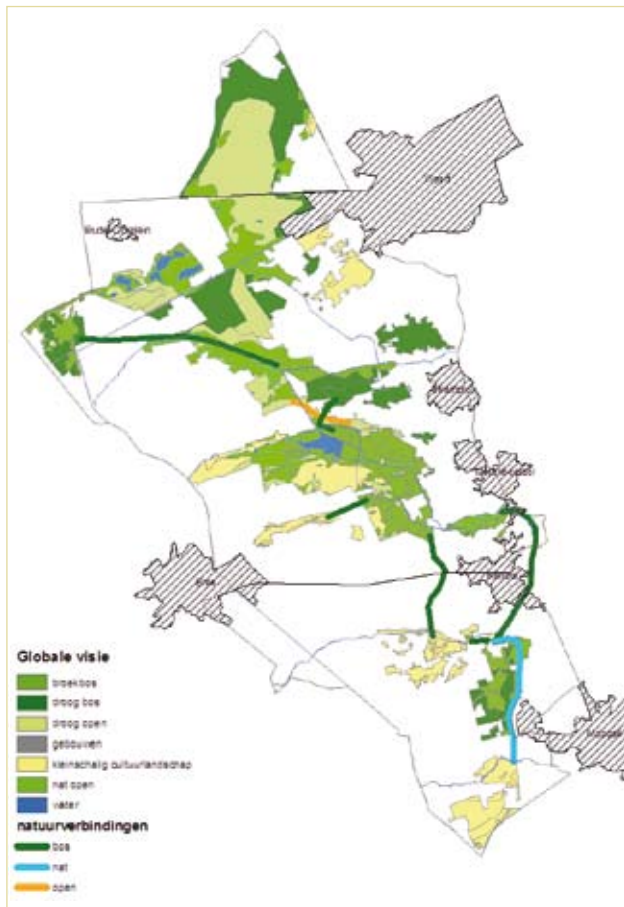
LEGENDE		
Stuifduinen		
open stuifduin	onbegroeide stuifduin of open zand	
2310	struikheide op stuifduinen	
2330	mosduinen	
Heide		
4010	vochtige heide met dopheide	
4030	droge heide met struikheide	
overige heide		
Graslanden		
6230	heischrale graslanden	
6510	glanshavergraslanden	
hooiland		
Ha	struisgrasland	
Hc	dottergrasland	
Ruigten		
6410	Veldrusruigte	
6430	Moerasspirearuigte	
Moeras		
Sm	gagelstruweel	
rietland		
Mc	grote zeggenvegetatie	
Mr	Soortenrijke rietvegetatie	
7140	overgangs- en trilveen	
7150	Slenken in veengronden	
7210	Galigaanmoeras	
Bossen		
9160	eiken-haagbeukbossen	
9190	zuur eikenbos	
91D0	Veenbossen	
91E0	Alluviale bossen	
populier	populierenaanplant	
gemengd bos	bos met loof- en naaldbomen,	
naaldbos		
Open water		
3110	mineraalarme oligotrofe wateren	
3130	oligotrofe tot mesotrofe wateren met oeverkruidvegetaties	
3150	van nature eutrofe meren	
3260	beken en rivieren met waterplanten	
Overige		
agrarisch	landbouwgrond	
agrarisch bos	sierboomteelt	
groeve		
bebouwing		
wegen		

Figuur 4. Vegetatiekaart Kempen-Broek met vertaling van vegetaties naar potentiële streefhabitats (Europees beschermde habitattypen).

Figuur 7. Vegetatiekaart (huidige situatie 'streefhabitats') voor de eenheid Stamprooierbroek-Grootbroek.

Figuur 5 Globale beheersvisie voor het Kempen-Broek voor de gebieden binnen het Vlaamse Ecologisch Netwerk en de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur.

Figuur 6. Bosrijke verbindingen zorgen voor landschappelijke aaneensluiting tussen het Stamprooierbroek en de ruimere omgeving. Linksboven zicht op de vijvers van het bosreservaat Grootbroek en van het Mariahof. (foto: Erwin Christis)

Puzzelstukjes inpassen en verbindingen creëren

In de derde stap werd de grootte van de in Stap 1 afgebakende eenheden afgewogen aan de in Stap 2 verzamelde criteria en vereisten van de verschillende streefhabitats en richtsoorten. Zo werd de potentie bepaald voor de ontwikkeling van specifieke landschapsstructuurtypen (open gebied, bebost gebied of kleinschalig cultuurlandschap) per eenheid. Deze ruwe oefening werd vervolgens in Stap 4 verfijnd aan de hand van de actuele toestand en de doelstellingen van de beheerders. Hiertoe werd de vegetatiekaart in het veld gecontroleerd, aangevuld en verfijnd tot het gewenste detailniveau (bvb. door het in kaart brengen van houtkanten en poelen). De toetsing aan de huidige toestand gebeurde om beter de potenties van een terrein te kunnen inschatten en tevens om waardevolle habitats en richtsoorten te kunnen beschermen. In de vijfde stap werden verbindingen voorgesteld op basis van aangegeven streefhabitats en de vastgestelde criteria voor de richtsoorten in relatie tot hun habitats. De hieruit resulterende visie werd in een laatste stap vastgelegd in een set van ontsnippe-

ringsmaatregelen met een fasering. Deze is voor het Kempen-Broek gevisualiseerd in *Figuur 5*, waarin de gebieden zijn vervat die binnen het Vlaamse Ecologisch Netwerk en de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur vallen.

Globale beheersvisie voor het Kempen-Broek

Het Kempen-Broek wordt aan de oost- en westrand geflankeerd door bebouwde gebieden, waarrond zich landbouwgebieden bevinden. Hiertussen ligt centraal in het gebied een noord-zuidketen van natuurgebieden. Om deze natuurkerngebieden te ontwikkelen en onderling te verbinden, beoogt de beheersvisie een optimale inrichting van deze as. De hoofdlijnen van deze visie geven we hieronder bondig weer (zie ook *Figuur 5*).

Voor de natte gebieden fungeerde het historische grote laagveenmoeras dat de kern van het Kempen-Broek vormde, als referentie bij het uittekenen van het streefbeeld. De twee laaggelegen kerngebieden staan dan ook in de visie vooraan als kernen voor laagveenherstel. Momenteel liggen er in het Wijffelterbroek en Stamprooierbroek-

Grootbroek kernen van broekbossen. In de Luysen zouden open moerasgebieden en waterpartijen ontwikkeld kunnen worden, met op de overgang naar Stamprooierbroek een mozaïek van open en beboste gebieden. Voor het Smeethof en de Kettingdijk kan geopteerd worden voor open moerasgebied met een mozaïek van broekbos. Dit streefbeeld kan doorgetrokken worden naar het Ringselven, dat momenteel al een hoge natuurwaarde heeft als open moeras. In de overganggebieden tussen nat en droog opteren we voor heidevegetaties met de overgang van droge naar natte heide. Eén van de nodige randvoorwaarden voor de realisatie van deze grootschalige 'natte' natuurdoelen is het herstel van de lokale en regionale hydrologisch systemen. Voor de droge gebieden streeft de beheersvisie enerzijds naar open gebieden met heide en stuifduinen en anderzijds naar een meer gesloten landschap van droge eiken(berken)bossen en naaldbossen. Het grote aaneengesloten gebied in het noorden van het Kempen-Broek (Loozerheide, Boshoverheide, Weerter- en Budelerbergen) biedt de gelegenheid om een open landschap met stuifduinen en heide te ontwik-

kelen. De kleinere droge zones die verspreid aanwezig zijn in de centraal gelegen natuurgebieden (de Luysen, Sint-Maartensheide, Hasselter- en Stamprooierbroek) kunnen een mozaïek vormen van kleine, open heideterreinen in een meer beboste cluster. In de tussenliggende droge gebieden (Laura-bossen, Tungelwallen, Stramproyse Heide) kan zich bos ontwikkelen rond een centrale heide-corridor, die de uitwisselingsmogelijkheden tussen het noordelijke open gebied en de heideterreintjes centraal in het studiegebied garandeert.

Doelstelling voor de aansluitende valleigebieden zijn natuurlijk meanderende beken die nauw verbonden zijn met het omliggende landschap. In de valleien van de Abeek, de Itterbeek en de Tungelroyse beek zijn er kansen om in grote delen het cultuurlandschap met permanente graslanden, hooilanden en kleinschalige landschapselementen als houtkanten en poelen te herstellen en te behouden. Dit biedt bijkomende kansen om natuurverbinding via deze valleien te stimuleren, terwijl ze ook als bufferzone fungeren tussen de grote natuurkernen en de omliggende woonkernen.

Globale beheervisie eenheid Stamprooierbroek-Grootbroek

Naast de globale visie werd per deelgebied een detailvisie uitgewerkt waarin oplossingsrichtingen (zoals bvb. concrete ontsnipperingsmaatregelen) worden geformuleerd gebaseerd op een analyse van de knelpunten. In deze bijdrage illustreren we deze werkwijze voor de eenheid Stamprooierbroek-Grootbroek.

Het Stamprooierbroek (Kinrooi, Bree) bestaat uit een aaneengesloten complex

van broekbossen met open plekken en brede paden, waarin een aantal zeldzame en/of bedreigde insectensoorten zoals Grote weerschijnvlinder *Apatura iris*, Vroege glazenmaker *Aeshna isosceles*, Gevlekte glanslibel *Somatochlora flavomaculata*, Beekoeverlibel *Orthetrum coerulescens*, Bosbeekjuffer *Calopteryx virgo*, Kleine ijsvogelvlinder *Limenitis camilla* en Bont dikkopje *Carterocephalus palaemon* voorkomen (Figuren 6 en 7). De globale beheervisie streeft voor dit gebied naar een overwegend gesloten moerasboslandschapstype. Deze 'top-down' doelstelling strookt goed met de actuele toestand en met de 'bottom-up' visie van de beheerders van het gebied. De kern van Stamprooierbroek is met 228 ha (rode lijn in *Figuur 7*) voldoende groot voor de instandhouding van de streefhabitats en richtsoorten van het halfopen moerasbos (*Tabel 2*).

Natuurdoelen vereisten hydrologisch herstel

Hoewel de eenheid Stamprooierbroek-Grootbroek zich de laatste decennia op een natuurlijke wijze heeft kunnen ontwikkelen (Stamprooierbroek als erkend natuurreservaat, Grootbroek als bosreservaat van de Vlaamse overheid), zijn de natuurwaarden achteruitgegaan door geleidelijke verdroging van het gebied. Door verdroging komt de venige bodem in het broek periodiek droog te liggen, met een groei van eutrofe ruigtekruiden (braam, brandnetel, ...) als gevolg. De aanwezige waterlopen (Abeek en Lossing) zouden op een natuurlijker peil in contact met het grondwater moeten staan, aangezien ze momenteel te sterk drainerend werken op de omliggende terreinen.

Het herstellen van de natuurlijke ontwatering is de belangrijkste ontsnipperingsmaatregel voor dit gebied. Dit vereist een afgestemd beheer en drainage in een groter gebied, waarbij ook aangrenzende landbouwgronden betrokken dienen te worden. Het herstel van de natuurlijke hydrologie is evenwel essentieel voor het halen van de natuurdoelen in het gebied. Daarnaast is de omvorming van de rechtgetrokken beken en aansluitende drainagekanalen tot natuurlijk meanderende beken met veel bochten en holle oevers aangewezen voor het realiseren van de streefhabitat en van leefgebied voor richtsoorten zoals Ijsvogel *Alcedo atthis* en Bosbeekjuffer.

Ontsnippen voor richtsoorten

Het Kempen-Broek herbergt de grootste Vlaamse populatie van de Grote weerschijnvlinder, een in Vlaanderen en in Nederland zeldzame en bedreigde dagvlindersoort. Ze komt in het gebied voor van het Stamprooierbroek tot het Urlobroek en ook in de Itterbeekvallei. De twee populaties kunnen in contact gebracht worden via twee natte bosverbindingen, één via de Lossing en de Itterbeek en een andere via het Urlobroek en de Broekziep (*Figuur 5*), wat tevens een belangrijke verbinding vormt voor de Bosbeekjuffer. Deze natte verbindingen kunnen op termijn ook de Boomkikker *Hyla arborea* de kans geven om vanuit de Itterbeekvallei het Stamprooierbroek te bereiken. Hiertoe dient voldoende aandacht uit te gaan naar herstel en behoud van poelen en plassen aan de zuidkant van het gebied (*Figuur 7*).

De mogelijkheden voor spontane herkolonisatie van de richtsoorten Spiegeldikkopje

Grote Weerschijnvlinder (foto: Chris Steeman)

Spiegeldikkopje (foto: Marc Herremans)

Heteropterus morpheus en Aardbeivlinder *Pyrgus malvae* geven eveneens een kijk op de aansluiting met omliggende natuurgebieden. De brede grazige paden en de natte grasland- en moerasstukjes van het Stamprooierbroek vormen een geschikt habitat voor het Bont dikkopje, het Spiegeldikkopje en de Aardbeivlinder. Van deze twee laatste soorten zijn er enkel nog populaties aanwezig in het Nederlandse deel van het Kempen-Broek. Een spontane herkolonisatie van Stamprooierbroek vanuit Weerterbos of zelfs Wijffelterbroek is niet evident voor deze soorten met beperkte verspreidingscapaciteit, ook al omdat de gebieden tussen Weerterbos en Stamprooierbroek veelal droog zijn. Herstel van vennen, poelen en valleibos in de brede corridor van Laurabossen – Wijffelterbroek – Stramproyse heide kan hier op termijn mogelijk soelaas bieden.

Voor de kleine drogere delen aan de rand van het Stamprooierbroek en voor de aansluitende gebieden van Luysen, Sint-Maartensheide en Hasselterbroek opteert de visie voor een mozaïek van kleine open heideterreinen in de meer beboste natte cluster. Deze heide-eilandjes vormen in deze natte omgeving stapstenen voor mobiele heidesoorten. In de omliggende droge gebieden (Hasselterbroek, Stramproyse Heide en Laurabossen) kan bos ontwikkelen, met hierin een corridor van heide zodat er uitwisselingsmogelijkheden ontstaan tussen het open heidegebied in het noorden en de

heideterreintjes centraal in het Kempen-Broek (Figuur 5). Voornamelijk aan de rand van het gebied, alsook in de aansluitende gebieden wordt dus meer openheid nagestreefd en hier is een begrazingsbeheer in een aaneengesloten begrazingsblok (Hasselterbroek, Sint-Maartensheide, Stramproyse heide) aangewezen.

Knelpunten wegwerken

Om natuurgebieden met elkaar te verbinden zodat dieren kunnen migreren en er bijgevolg uitwisseling tussen populaties is, zijn er dus een reeks knelpunten op te lossen. Naast de belangrijke knelpunten (barrières en ontbrekende corridors) buiten de natuurgebieden, zijn er ook vanuit het beheer binnen de natuurgebieden belangrijke 'ontsnipplingsvoorstellen' gedaan om natuurverbindingen doorheen het gebied te maken (Figuur 5), zoals het voorzien van een open heidecorridor door de Laurabossen, van een combinatie van een open en gesloten corridor langs Stramproyse heide en van schakels van kleine heidevlekken doorheen gesloten landschapsstructuren (kappen naaldbos).

Besluit

Veel meer dan een logisch opgebouwde denkoefening is deze aanpak niet. Toch resulteert deze analyse in een frisse kijk op natuurdoelen voor zowel de gehele regio als voor de individuele natuurgebieden in dit

gebied. De selectie van richtsoorten en gehanteerde richtgetallen heeft uiteraard zijn beperkingen. Men mag zich niet blindstaren op de richtsoorten als resultaatverbintenissen en de richtgetallen hebben in de eerste plaats een indicatieve waarde. Ze worden toegepast als maat voor vereisten van leef- en verbindingengebieden. Deze maten en de eruit voorgestelde keuzen worden vervolgens immers getoetst aan lokale prioriteiten en knelpunten.

Essentieel is wel steeds de keuze van habitattypen en soorten waarop ingezet wordt voor een individueel natuurgebied. Dat maakt deze analyse een interessante oefening. Vertrekkend vanuit de potenties op het niveau van de gehele regio wordt ingezoomd op de lokale landschappelijke kenmerken en mogelijkheden voor habitattypen en soorten.

Meer weten?

Voor een uitvoerig rapport met alle referenties naar studies en cijfers die aan de basis liggen van bovenstaande analyse, kan u bij de auteurs of op de volgende adressen terecht:

Bosgroep Zuid-Nederland, Huisvenseweg 14, 5591 VD Heeze, tel (040) 2066360, www.bosgroepen.nl
Regionaal Landschap Kempen en Maasland, info@rlkm.be

SUMMARY BOX:

VAN LOOY K. & LOMMELEN E. 2008. Landscape defragmentation at the border. Development of nature targets and a management plan for the regional landscape Kempen-Broek. *Natuur.focus* 7(3): 93-99. [in Dutch]

To facilitate the choices in the management of nature reserves, a regional analysis of habitat networks, potentials and constraints

can give new insights and provide important support. A stepwise approach to derive nature targets for the cross-border (Belgium/The Netherlands) regional landscape of Kempen-Broek was elaborated in a project to define goals and measures for defragmentation. From a selection of target habitats and species, guidelines were derived to define management goals over entities at regional and local scale level. From this analysis, measures were identified and prioritized for defragmentation of the regional landscape.

AUTEURS:

Kris Van Looy is wetenschappelijk medewerker van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Els Lommelen werkte tijdens deze studie eveneens als wetenschappelijk medewerker aan dit instituut. Momenteel is zij werkzaam bij Natuurpunt Beheer.

CONTACT:

Kris Van Looy, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel.
E-mail: kris.vanlooy@inbo.be